

HVA STÅR PÅ SPILL I DEN SAMISKE KUNSTVERDENEN?

MAKKÁR VÁRRA LEA SÁMI DÁIDDAMÁILMMIS?

Artikkelforfatter / arthkalčálli: Thomas Kintel

Oversettere / jorgaleaddjit: Språksenteret, Brita Kåven

Samisk kunst omtales på samme tid som noe "annerledes", "et alternativ" og "en naturlig del av det norske kunstlivet". For å unngå essensialisering og stereotypisering av samisk kunst og kunstnere, må de enten frikoples fra etniske bindinger, eller framstå som en egen og likeverdig størrelse basert på etnisitet. Men er det i det hele tatt fruktbart å avgrense en "verden" konstituert ved "samisk kunst" og "samiske kunstnere"? Hva gjør den samiske kunstverdenen særegen?

Den samiske kunstverdenen befinner seg kulturelt sett mellom et århundregammelt vestlig kunsthistorisk hegemoni og et samisk kulturelt hegemoni som ble skapt på 70-tallet, og som forstøt er operativt i dagens samfunn. "Samisk kunst" blir både de andres blikk på

samisk kultur, samens egen realisering av det kulturelle potensialet i den nye samiske selvforståelsen, et uttrykk for en autonom, moderne og interkulturell størrelse og et essensielt samisk kulturuttrykk. Ikke minst blir den et symbol på samenes vilje og evne til å skape egne kulturelle domener.

En "samisk" kunstverden

Ved siden av å være en (sen)moderne praksis, hører "samisk kunst" på mange måter til i en politisk og politisert sammenheng. Det politiske handler kort sagt om at kunsten har fungert som et effektivt verktøy i en over tjue år lang politisk kamp om rettigheter og likeverd. Dagens samiske kunstpolitikk og de samiske kunstinstitusjonene er på mange måter konkrete resultater av det omfattende same-

politiske arbeidet de siste 20-25 årene. Vi kan snakke om en "arv" fra samebevegelsen, der tematisering omkring etnisitet, autentisitet, minoritetsproblematikk, urfolksaspekter og rettigheter bringes inn i samtidige diskurser. Den samisknasjonale tilknytningen genererer et relevant spørsmål: Hvordan skal "samisk kunst" forstås som en del av det samiske kulturbildet? Hvor nær eller fjern skal disse kunstneres praksis være egen kultur? Det blir videre relevant å spørre om "samisk kunst" dreier seg om "nytte" i forhold til "det samiske samfunnet"? Kan man si at "samisk kunst" kan sies å ha som formål å bidra til å styrke, bevare og utvikle det samiske samfunnet?

En ny generasjon kunstnere

Dette er blant de spørsmålene som

Sámi dáidda máinnašuvvo seamma áiggi dego juoga "earáláganin", "molssaeaktun" ja "lunddolaš oassin norgga dáiddaeallimis". Garvin dihtii sámi dáidaga ja dáiddáriid essensialiserema ja stereotypa kategoriserema, de fertejit dat juogo luvvejuvvot čearddalaš čatnašumiin, dahje čuožžut ovdan sierra ja ovttáárvosaš sturrodahkan vuođđuduvvon čearddalašvuhtii. Muhto leago oppalohkái ávkálaš ráddjet "máilmmi" vuođđuduvvon "sámi dáidagis" ja "sámi dáiddáriin"? Mii dagaha sámi dáiddamáilmmi sierraláganin?

Sámi dáiddamáilmmi lea kultuvrralaččat gaskal jahkečuohteboares oarji dáiddahistorjjálaš hegemoniija ja sámi kultuvrralaš hegemoniija mii ásahuvvui 70-logus, ja mii

ain lea doaimmas dálá servodagas. "Sámi dáidda" šaddá sihke earáid geahčastat sámi kultuvrii, sápmelaččaid iežaset ollašuttin dan kultuvrralaš potenciálas mii lea ođđa sámi iešáddejumis, dakkár mii čájeha autonoma, ođđaáigásaš ja kultuvrraidgaskasaš sturrodaga, ja essensiealla sámi kulturovdanbuktima. Muhto dat ainjo šaddá symbolan sápmelaččaid gálgii ja dáhttui ásahit iežaset kultuvrralaš domenaid.

"Sámi" dáiddamáilmmi

Earret leat (manje)ođđaáigásaš geavat, de gullá "sámi dáidda" mánggaláhkai politihkalaš ja politiserejuvvon oktavuhtii. Politihkka dás lea oanehaččat dat ahte dáidda lea doaimman beaktillis reaidun badjel 20 jagáš politihkalaš soahamušas vuoigatvuođaid ja

ovttaárvosašvuođa hárrái. Dálá sámi dáiddapolitihkka ja sámi dáiddaášahusat leat mánggaláhkai konkrehta bohtosat dan viiddis sámeapolitihkalaš barggus mii lea bistán manjmuš 20-25 jagiid. Sáhttit hállat sámelihkadusa "árbbis", mas čearddalašvuođa, autentisitehta, minoritehta- ja eamiálbmotbeliid fáttát, ja vuoigatvuođat bohciidit daid áiggiid diskurssaide. Sámi-nationála čatnašupmi bohciidahtta gažaldaga mii šaddá dasaguoski: Mo galgá "sámi dáidaga" áddet oassin sámi kulturgovas? Man guhkin dahje lahka galgá daid dáiddáriid geavat leat iežas kultuvrra? Dasto šaddá dasaguoski jearrat ahte leago "sámi dáidda" "ávkki" birra "sámi servodaga" ektui? Sáhttažo dadjat ahte "sámi dáidaga" sáhtta meroštallat dainna ulbmilin ahte nannešii,

blir relevante når en ny generasjon kunstnere med samisk bakgrunn slipper til i den samiske kunstverdenen. De unge kunstnerne som utover 90-tallet meldte seg inn i SDS, bar med seg både slike manifestasjoner og nye ideer om hvordan man kunne kombinere rollen som kunstner og same. Dette ga uttrykk for et generasjonsskifte som foregikk i hele den samiske verdenen utover 90-tallet. Flere av disse kom fra de delene av den samiske befolkningen som hadde vært mest utsatt for stigmatisering og assimilering, som i Kåfjord. De hadde en smal samisk kulturell "kompetanse", og hadde derfor lavest rang i det tradisjonsbaserte samiske statushierarkiet. I dag snakkes det om en Kåfjordgenerasjon (Ságat 11.04.08) bestående av unge kunstnere som tar i bruk nye måter å tematisere

samiskhet og samisk kultur på, og som utfordrer etablerte verdier og ideer i det samiske samfunnet. De nye måtene å tematisere samisk kunst og samtidig det relativt nye begrepet "samisk samtidskunst" på, må forstås som et forsøk på å unngå det mest dikotomiske synet på "samisk kunst" i en tradisjonell kunsthistorisk kontekst og motsetning til det norske, som stod sterkt i samebevegelsens avgrensning av "det samiske" som noe ulikt, men likeverdig. Det dreier seg om en ny generasjon kunstnere som ikke ønsker og kanskje ikke behøver problematisere "samiskhet" på samme måte som tidligere. De simpelthen bare er samer, og samtidig kunstnere i verden utenfor. Samtidig har mangfoldet av kunstnere og den store variasjonen av kunstneriske uttrykk gjort det klart at

minoritet/majoritets-situasjonen og same/dáza-kontrasten i seg selv er for trange til å forklare sidene ved og omfanget av samisk kulturell aktivitet og selvforståelse.

Kulturelle dekodere

I den helt spesielle koblingen til den samiske fellesdiskursen og diskursen om samiskhet, er samisk kunstverden å forstå som en "transformator", hvor etablerte ideer, hegemoniske strukturer, gamle og nye erfaringer blir tatt tak i, bearbeidet og presentert gjennom de kunstneriske praksisene. Ved siden av at samisk kunstverden på den måten i seg selv blir en endringsagent i forhold til samebevegelsens konvensjoner, fungerer kunstnerne som "kulturelle dekodere" og er blant de første til å tematisere endringsprosesser i dagens

seailuhivččii ja ovddidivččii sámi servodaga?

Ođđa buolva dáiddárat

Dát leat daid gažaldagaid gaskkas mat šaddet áššáiguoski go ođđa buolva sámi duogáš dáiddára bohtet sámi dáiddamáilbmái. Dat nuorra dáiddárat guđet 90-logu mielde diedihedje iežaset SDS:i, válde mielde sihke daid manifestaid ja eará ja ođđa ideáid das mo sáhtášii ovttahttit dáiddára ja sápmelačča rolla. Dát lei buolvamolsuma ovdanbuktin, mii lei miehtá sámi máilmmi 90-logu botta. Mángasat sis bohte daid osiin sámi álbmogis mat ledje eanemus stigmatiserejuvvo ja assimilererejuvvo, nugo Gáivuonas. Sis lei gáržžes sámi kultuvrralaš "gealbu", ja belohahkii danne vuolemuččas árbevuodđuduvvon sámi árvo-

hierarkijjas. Dál hállujuvvo gáivuonabuolvvas (Ságat 11.04.08), masa gullet nuorra sámi dáiddárat guđet ođđa vugiid atnigohtet go galget tematiseret sámevuoda ja sámi kultuvrra, ja guđet sámi servodagas hástalit sajáiduvvan árvuvid ja ideáid. Dat ođđa vuogit mo tematiseret sámi dáidaga, ja dan mielde, hui ođđa doaba: "sámi dálááigedáidda", ferte áddejuvvot ahte geahččaluvo garvit daid eanemus dikotomalaš beliid "sámi dáidaga" oainnus, go lea árbevirolaš dáiddahistorjjálaš konteavsttas ja vuostálasvuodas dážii, mii lei nanus go sámelihkadus ráddjii "sámevuoda" earaláganin, muhto ovttárvosažžan. Dás lea sáhka ođđa buolvva dáiddáriin, guđet eai dáhto eaige soaitte dárbbasit problematiseret "sámevuoda" seammaláhkai go ovdal. Sii nappo dušše leat

sápmelačča, ja seammás dáiddárat máilmmis olggobealde. Seammás lea dát dáiddáriid girjáivuoda ja dáiddalaš ovdanbuktmiid diversitehta bokte, šaddan čielggasin ahte minritehta/majoritehtadilli ja sámi/dážavuostálasvuodas iešalddes leat menddo gáržžit čilgemis sámi iešáddejumi ja kultuvrralaš doaimma girjáivuoda ja duhkodaga.

Kultuvrralaš dekodat

Dan áibbas erenomáš oktavuodas sámi oktasašdiskursii ja diskursii sámevuoda birra, de áddejuvvo sámi dáiddaeallin "transformatoran", gos sajáiduvvon ideát, hegemonalaš struktuvrrat, boares ja ođđa vásáhusat dustejuvvojit, daiguin bargojuvvo ja dat ovdanbuktojit dáiddalaš geavadiid bokte. Earret dan ahte sámi dáiddamáilm-

samiske samfunn. Importen eller dekodefunksjonen støttes opp av den generelle samfunnsutviklingen. Samene blir del av en stadig voksende akademisk "klasse" i den vestlige delen av verden, der kunst i økende grad står på dagsorden og der en generell estetisering av hverdagen bidrar til å viske ut grensene mellom hverdag og kunst og samfunn og kunst.

Særskilte konvensjoner i det samiske

Man skal ikke undervurdere verdien av forrådet av dagsaktuelle temaer og problemstillinger en kunstner eller en forsker har å trekke på i det samiske samfunnet. Heller ikke muligheten for å føre dette tilbake til og delta i en samisk offentlighetsdiskurs. Det finnes imidlertid en annen dimensjon

enn selve inspirasjonen knyttet til motivasjon og deltakelse i diskurser omkring det samiske. Det foregår stadig en konsolidering, insituksjonalisering og økende samepolitisk forvaltning i det samiske samfunnet, også innenfor den samiske kunstverdenen. "Samisk kunst" og de samiske kunstnerne innehar en helt annen, og kanskje viktigere posisjon i det samiske samfunnet enn på Masigruppas tid, i likhet med samisk forskning. Bakgrunnen er at en rekke ontologiske og ideologiske referanser allerede er innvevd i de sosiale og politiske uttrykksformene som ligger til samisk kunst. For eksempel er uttrykket "det samiske samfunnet" ikke lenger så vesentlig som retorisk påstand og et verbalt diskursivt hjelpemiddel, men mer og mer en selvsagt og håndfast realitet med stadig

videre nedslag og potensial. Store deler av kunnskapsgrunnlaget som masterparadigmet hviler på, ble videreført, som samenes egne historier, majoritets-/minoritetsforholdet, "vi var her først", "vi er et folk", "Sápmi er vår kulturelle arv" og så videre. Dette er i dag ikke bare allmennkunnskap, akseptert som korrekt og autentisk, men "it has not only been collectivized, if one may use such an expression, it functions now more and more as conventionalized knowledge as non-problematized and taken for granted terms for thought and deed in the Sami life-world", skriver Eidheim tidlig på 90-tallet (1992:26). Den samiske selvforståelsen innebærer altså spesielle måter å snakke om, bruke og forstå samisk historie, språk, kunst, folklore og levemåter

mi dán láhkai iešalddes šaddá nupástuhttinageantan sámelihkadusa konvenšuvnnaid ektui, de doibmet dáiddárat "kultuvrralaš dekodan" ja leat njunnošiid gaskkas tematiseret nupástuhttinproseassaid dálá sámí servodagas. Importta dahje dekodeoaimma doarju dábálaš servodatovdánahttin. Sápmelaččat šaddet oassin dađis šaddi akademalaš "luohkás" máilmmi oarjeoasis, gos lassí dáiddalaš áššit ja árgabeaivvi oppalaš estetiseren lea mielde sihkkumin rájáiđ gaskal árgabeaivvi ja dáidaga ja servodaga ja dáidaga.

Ereliiggánis konvenšuvnnaid sámeevuodas

li galgga fuonášit árvvu das mii gávdno beaiveguovdilis fáttáin ja čuolmmain maidda dáiddárat dahje dutkit sáhttet dohppet gitta

sámí servodagas. lige vejolašvuohta dán fas máhcahit ja searvat sámí almmolašvuođadiskursii. Muhto dat lea eará dimenšuvdna go inspirašuvdna mii laktásuvvo movttiidahttimii ja oassálastimii sámeevuoda diskurssaide. Čađat lea konsolideren, institušunaliseren ja lassísámepolitiikalašhálddašeapmi sámí servodagas, maiddái sámí dáiddamáilmmis. "Sámí dáidda" ja sámí dáiddárat leat áibbas ođđa, ja soaitá vel dehálabbot posišuvnnaš sámí servodagas go Mázejoavkku áiggi. Hui seammaláhkai go sámí dutkamis. Duogáš lea go moanat ontologalaš ja ideologalaš referánssa jo leat gođđojuvvon sosiála ja politiikalaš ovdanbuktinvugiide mat leat sámí dáidagis. Ovdamearkka dihtii ii leat "sámí servodat" doaba šat nu dehálaš retoralaš čuoččuhussan ja verbála diskursi-

ivva veahkkeneavvun, muhto eanet aht` eanet diehttelas ja gitta duohtavuohta mas lea dađis stuorat dustenmunni ja potenciála. Stuorra osiin dan máhttovuođus masa masterparadigma lea vuodđuduvvon dat jotkojuvvo, nugo sápmelaččaid iežaset historijját, majoritehta/minoritehtagaskavuohta, "mii leimmet ovddimuš dáppe", "mii leat okta álbmot", "Sápmi lea min kultuvrralaš árbi" ja nu ain. Dát máhttu ii leat dál dušše dábálaš máhttu, dohkkeuvvon riektan ja autentalažžan, "it has not only been collectivized, if one may use such an expression, it functions now more and more as conventionalized knowledge as non-problematized and taken for granted terms for thought and deed in the Sami life-world", čállá Eidheim árrat 90-jagiin (1992:26). Sámi iešáddejupmi mearkkaša nap-

på som tegn på etnisk fellesskap. Denne tilnærmingen ble integrert i vokabularet og i et symbolsk språk " which made it possible to speak of Sami distinctiveness and self-understanding internally, and about the same relationships externally in intercultural space" (ibid:24).

Nytte og forpliktelse

Slike konvensjoner er viktige kjenetegn på en distinkt samisk kunstverden. De indikerer blant annet en grad av forpliktelse. Forpliktelsen bidrar til at deltakere i den samiske kunstverdenen blir del av en diskurs der etnisk identitet er en forutsetning for å delta. Den tilbyr muligheter, tilhørighet, deltakelse og engasjement i forhold til noe som oppleves som viktig for svært mange mennesker – samisk kultur. Vi kan kalle det et slags sjebne-

fellesskap hvor også forskere, kuratorer, intendanten, journalister, publikum osv. blir innlemmet i en streben etter å formulere metoder og begreper for en likeverdig, men likevel annerledes "samisk kunst".

Kunstens særskilte nytteverdi for det samiske samfunnet er nært knyttet til denne forpliktelsen. Den kommer til uttrykk i en rekke små og store diskusjoner og gjennom tenkning og tematisering av "samisk kunst". Vi finner den igjen i Sametingets nyformulerte kunstpolitikk, med forventninger om en moderne samisk kunst med en helt spesiell rolle og ansvar i forhold til samisk samfunnsutvikling. Også i kunstinstitusjonenes arbeid har denne forpliktelsen slått rot. Samisk Kunstnerforbund opererer for eksempel med samisk tilhørighet

som kriterium for å delta. Samisk Kunstnersenter understreker den samisk-nasjonale statusen og har et særegent forvaltningsansvar for kunst skapt av samer. RidduDuottar-Museat forvalter en egen samisk kunstsamling og med det basis materialet for et samisk kunstmuseum og samisk kunsthistorie.

Mellom essensialisme og mangfold

Situasjonen er dualistisk. Prosessene på den ene ytterkanten bidrar til at grensene utvides og nyanseres med mangfoldet av kunstnere og den store variasjonen i kunstneriske uttrykk og uttrykksmåter. På den andre ytterkanten fører de til etnisk inkorporering og avgrensning av et lite, eksklusivt samisk kunstnerfellesskap. Mens det arbeides med å holde same-

po erenomáš vugiid mo hállat sámi historjjá, dáidaga, álbmotmuittuid ja eallinvugiid birra, geavahit ja áddet dan čearddalaš searvevuoda mearkan. Dát bealit váldoedje mielde vokabuláras ja symbolalaš gielas "which made it possible to speak of Sami distinctiveness and self-understanding internally, and about the same relationships externally in intercultural space" (ibid:24).

Ávki ja geatnegasvuohta

Dákkár konvenšuvnnat leat dehálaš dovdomearkkat distinkta sámi dáiddamáilmmis. Dat čujuhit earret eará muhtin muttu geatnegasvuhtii. Geatnegasvuohta dagaha ahte sámi dáiddamáilmmi oassálastit šaddet oassin dakkár diskursii mas čearddalaš identitehta lea eaktun searvamii. Dat fállá vejolašvuodaid, gullelašvuoda,

searvama ja beroštumi juogaman ektui mii dovdo dehálažžan hui ollu olbmuid – sámi kultuvrii. Sáhttit dan gohčodit muhtinlágan eallinvorbesearvevuohan – masa vel dutkit, kurahtorat, intendánttat, journalisttat, olbmot jna. seaguhuvvojit rahčamušas hábmet metodaid ja doahpágiid ovttárvosaš muhto earalágan "sámi dáidagii". Lahka geatnegasvuođa lea dáidaga erenomáš ávkeárvu sámi servodahkii. Dat bohtá oidnosii mánggaid smávit ja stuorát digaštallamiin, "sámi dáidaga" jurddašeamis ja tematiseremis. Erenomáš bures bohtá dat ovdan Sámedikki gieskat hábmejuvvon dáiddapolitihkas, vuordámušaiiguin ođđa sámi dáidagii mas galggašii leat áibbas erenomáš sadji ja ovddasvástádus sámi servodatovdáneami ektui. Lagaš dáiddaásahusaid geavadiinge

bohtá geatnegasvuohta oidnosii. Sámi Dáiddačehpiid Searvvi miel-lahtuin ovdamearkka dihtii ferteleat sámi gullelašvuoha eaktun. Sámi Dáiddaguovddáš deattuha sámi-nationála árvvu ja das lea sierra hálddašanovddasvástádus sápmelaččaid ráhkadan dáidagii. RidduDuottarMuseat hálddaštit bealiteaset sierra sámi dáiddačoakkáldaga, ja dakko bokte vuoddoávdnasiid sámi dáiddamušai ja sámi dáiddahistorjái.

Essensialisma ja girjávuoda gaskkas

Dilli lea dualisttalaš. Nuppi ravdda proseassat dagahit ahte ráját viiddiduvvojit ja molsudahttojit dáiddáriid girjávuodain ja dáiddalaš ovdanbuktimiid – ja ovdanbuktinvugiid diversitehtain. Nuppi ravddas doalvvuhit dát čearddalaš

politikken og kulturkampen på en armlengdes avstand, danner samebevegelse, politikk og rettighetsspørsmål grunnlaget for hyp-pige refleksjoner i hverdagen. Og mens det arbeides med å dekonstruere eksisterende kunsthistoriske kontekster, forvaltes "samisk kunst" både i og utenfor det samiske samfunnet som vesentlige, kulturelle objekter.

I lys av essensialiseringen av spørrelsene "same" og "samisk kunst" og i skjæringspunktet mellom en vestlig kunstverden og en samisk livsverden, framstår det som en nødvendighet å stille spørsmål ved etablerte strukturer og selvfølgelig kunnskap. Men de samiske kunstnerne må kjempe mot både "de andres" konstruksjoner og forventninger og sine egne reproduksjoner

av disse. I tillegg må de forhandle om hvilken rolle kunsten skal ha i den generelle samiske samfunnsutviklingen, noe som innebærer en stadig søken, både på et kollektivt og personlig plan, alt etter hvilket ansvar eller rolle den samiske kunsten har i forhold til det samiske. I noen tilfeller er forholdet allerede institusjonalisert. Her kan nevnes forholdet mellom kunst og duodje, som er manifestert både som et eget samisk kunstbegrep og i institusjonenes arbeid. Et annet område er den norsk-samiske dikotomien som er innebygd i prosesser som regulerer innlemmelse og utelukkelse, deltakelse og tilgang til særskilte goder i samisk kunstverden. Åpner man fellesskapet for ikke-samer, åpner man rettigheter for andre enn kunstnere med etnisk tilknytning. Ekskluderer man duoja-

rat fra billedkunstverdenen, og bygger man en samisk kunsthistorie i for stor grad på ikke-samisk kunst, vil hele den samiske kunstverdenen slik vi kjenner den stå på spill. Derfor er det rundt disse temaene de hardeste forhandlingene foregår og motsetningene oppstår. Her trekkes og vedlikeholdes også grensene.

Samtidig med heterogenitet, mangfold og variasjon, finnes det altså en forsterket konvergens i den samiske kunstverdenen. Store sosiale forskjeller og ulikheter i den samiske selvforståelsen forsterker behovet for, eller nødvendigheten av et felles grunnlag for forvaltning av "samisk kunst" og "samisk kunstner". Åpnes fellesskapet, vil prosesser som lukker det bli satt igang. I den andre ytterkanten vil fellesskapet konvergere, det vil si deltak-

inkorporeremii ja ráddjemii uhca, eksklusiivva sámi dáiddasearvevuhtii. Ja barggadettiin doallat sámepolitihka ja kultursoahtamuša dobbelabbos, bidjá sámelihkadus, politihka ja vuoigatvuođagažaldagat vuođu beaivválaš eallimis ollu jurddašeapmái. Ja barggadettiin dekonstrueret dálá dáiddahistorjjálaš konteavsttaid, hálddašuvvo "sámi dáidda" sihke sámi servodaga siste ja dan olgobealde dehálaš, kultuvrralaš objeaktan.

Essensialiseremačuovggas "sámi" ja "sámi dáidaga" sturrodagain, de lea dego dárbbášlaš "russenčuoggás" gaskal oarji dáiddamáilmmi ja sámi eallinmáilmmi, bidjat gažaldagaid ásahuvvon struktuvrrain ja diehtelas-máhtu ektui. Muhto sámi dáiddárat fertejit dalle soahtat vuostá

sihke "earáid" konstrukšuvnnaid ja vuordamušaid ja fas dáin iežaset reprodukšuvnnaid. Lassin fertejit sii gávnnaht guđe rolla dáidagis galgá leat dábálaš sámi servodatovdáneamis, mii mearkkaša ovttu ohcama, sihke kollektiivva ja persovnnalaš dásis, dan mielde makkár ovddasvástádus dahje rolla sámi dáidagis galgá leat sámevuođa ektui. Muhtin háviid lea dát gaskavuohta jo institušunaliserejuvvon. Dás sáhhtá namuhit gaskavuođa gaskal dáidaga ja duoji, mii lea nannejuvvon sihke sierra sámi dáiddaohpagin ja institušuvnna geavadiin. Eará suorgi lea dáža-sámi dikotomii ja mii lea mielde proseassain mat muddejit lahtudeami ja hilguma, oassálastima ja beassama erenomáš buriide sámi dáiddamáilmmis. Jus dán searvevuođa rahpá sidjiide guđet

eai leat sápmelaččat, de rahpá daid vuoigatvuođaid earáide go čearddalaš gullevaš dáiddáriidda, de hilgu duojáriid govvadáiddamáilmmis ja jus hukse sámi dáiddahistorjjá menddo sakka dáidagii mii ii leat sámi, de šaddá dat várran visot dan sámi dáiddamáilbmái nugo mii dan dovdat. Danne leage dáid fáttáid birra dat garrasamos šiehtadallamat ja eanemus vuostálasvuođat. Dása sárgojuvvojit maiddái rájáj ja divvojit.

Oktan heterogeniseremiin, girjáivuođain ja diversitehtain, lea nappo nannejuvvon konvergeansa sámi dáiddamáilmmis. Storra sosiála erohusat ja earaláganvuođat sámi iešádejumis nanne dán dárbbu, dahje dárbbášlašvuođa oktasaš vuđđui hálddašit "sámi dáidaga" ja "sámi dáiddára". Jus searvevuohta

erne samler seg rundt noen få felles multiplum. De er "samer" og "kunstnere", de lager "samisk kunst" og er medlemmer i et samisk kunstnerfelleskap. Lukkes fellesskapet vil sterke krefter forsøke å åpne det. Det er denne bevegelsen, mellom lukket og åpen, og motsetningene og forhandlingene som oppstår i den, som langt på vei gjør samisk kunstverden til en særegen kunstverden.

Introduksjon av nye begreper som "samisk samtidskunst" skaper derfor ikke debatt og forhandling i like stor grad som man skulle kunne forvente. Kanskje er det fordi begrepet langt på vei gir det innholdet og rommet som er nødvendig for å holde den samiske kunsten i det samme eksklusive rommet, men samtidig sørger for åpenhet for et

litt større mangfold av kunstneriske uttrykk?

Svært forenklet kan vi oppsummere de ulike prosjektene slik: For å unngå essensialisering og stereotypisering av samisk kunst og kunstnere, må de enten frikoples fra etniske bindinger, eller framstå som en egen og likeverdig størrelse basert på etnisitet. Strategien i begge tilfellene er å etablere egne institusjoner og egne begreper for kunst i en samisk sammenheng. Arbeidet med å rekodifisere "samisk kunst" gjennom dekonstruksjon og kritikk av vestlig kunsthistorie er fortsatt i startgroppen. Motivasjoner og problemstillinger forbundet med en egen samisk kunstverden er mer eller mindre ukjent utenfor det samiske kunstnerfelleskapet. For eksempel er spørsmålet hva

"samiske kunst" egentlig er fortsatt dominerende. Hvem er en samisk kunstner? Og hva er hensikten med å operere med en egen samisk kunst?

rahppojuvvo, de álggahuvvojit proseassat mat dan giddejit. Nuppi ravddas konvergere searvevuoha, namalassii oassálastit čoagganit birra moatti oktasaš multipluma. Sii leat "sápmelaččat" ja "dáiddarat" ja sii ráhkadit "sámi dáidaga" ja leat sámi dáiddasearvevuoda miellahtut. Jus searvevuoha giddejuvvo, de geahččalit nana fámot dan rahpat. Dát lihkestapmi dat lea, giddema ja rahpama gaskkas, ja vuostálasvuodaid ja šiehtadallamiid mat das čuožžilit, mii guhkás dahká sámi dáiddamáilmmi distinkta máilmmiin.

Ođđa doahpágiid ihtin, nugo "sámi dáládáidda", ii danne liikká bohcit dan digaštallama ja šiehtadallama maid galggašii sáhttit vuordit – dát soaitá leat danne go doaba guhkás bidjá dan sisdoalu ja lanja mii

dárbbášuvvo doalahit sámi dáidaga seamma eksklusiivva lanjas, muhto seammás doallá rabasvuoda veaháš stuorát girjávuhitii dáiddálaš ovdanbuktimiin?

Hui álkiduvvon sáhttit čoahkkáigeassit daid sierra prošeavttaid ná: Garvin dihtii sámi dáidaga ja dáiddáriid essensialiserema ja stereotypa kategoriserema, de fertejit dat juogo luvvejuvvot čearddalaš čatnašumiin, dahje čuožžut ovdan sierra ja ovttaárvosaš sturrodahkan vuodđuduvvon čearddalašvuhitii. Goappašiid molssaeavttuid strategiija lea sámi oktavuodas ecegget sierra ásahasaid ja sierra doahpágiid dáidagii. Bargun rekodifiseret "sámi dáidaga" dekonstrukšuvnna ja oarji dáiddahistorjjá kritihkain lea ain dušše álggus, ja motivašuvnna

ja čuolmmat das ahte sierra sámi dáiddamáilbmi gávdno, lea uhcit eanet amas olggobealde sámi dáiddasearvevuoda. Ovdamearkka dihtii gullo ain dat gažaldat ahte mii lea aitosáččat "sámi dáidda". Gii lea sámi dáiddár? Ja mii lea áiggan doalahit sierra sámi dáidaga?

Litteratur / Girjjálašvuohta

- Anderson, B.** (1991). Imagined Communities – reflections on the origin and spread of nationalism. (revised edition). London: Verso
- Barker, C.** (2000). Cultural studies – Theory and Practice. London: Sage Publications.
- Barth, F.** (1969). Ethnic groups and boundaries – the social organization of cultural differences. Oslo, Bergen, Tromsø: Universitetsforlaget.
- Becker, H. S.** (1982). Art Worlds. California: University of California Press
- Berger, P.L., Berger, B., Kellner, H.** (1974). The homeless mind – modernization and consciousness. New York: Vintage Books, A Division of Random House.
- Cohen, A. P.** (1985). The symbolic construction of community. London, Routledge
- Eidheim, H.** (1971). Aspects of the Lappish Minority Situation. Oslo: Universitetsforlaget
- Featherstone, M.** (1990) Global culture, An introduction. I: Featherstone, M. (red.) Global culture: Nationalism, Globalization and modernity. (1990). London: Sage publications.
- Geertz, C.** (1973). The interpretation of cultures. New York: Harper Basic Books.
- Giddens, A.** (1991). Modernity and self-identity – Self and society in the late modern age. Cambridge: Polity Press association with Blackwell Publishers.
- Hansen, H. H.** (2004). Fortellinger om samisk samtidskunst. Tromsø: Institutt for kunstvitenskap. Universitetet i Tromsø.
- Holm, G. T.** (2000) Hva er det som står på spill? I: Holm, G. T. (kurator) River Deep Mountain High. (Utstillingskatalog). Oslo: Riksutstillinger.
- Hovland, A.** (1999). Moderne urfolk – lokal og etnisk tilhørighet blant samisk ungdom. NOVA Rapport nr. 11/1999. Oslo: NOVA
- Høydalsnes, E.** (2003). Møte mellom tid og sted. Bilder av Nord-Norge. Oslo: Bonytt.
- Mangset, P.** (2004). Mange er kalt, men få er utvalgt – Kunstnerroller i endring. Rapport nr. 215. Bø: Telemarksforskning-Bø.
- Persen, S.** (2004). Hva er samisk kunst? I: Holm, G. T. (kurator) River Deep Mountain High. (Utstillingskatalog). Oslo: Riksutstillinger.
- Said, E.** (1978). Orientalism: Western Conceptions of the Orient. Pantheon.
- Sametinget.** (2004). Retningslinjer for samiske kunstnerstipend 01.01.04. Karasjok: Sametinget.
- Sametinget.** (2005). Sametingsrådets melding om samisk kunst. Karasjok. Sametinget.
- Sametinget.** (2005). Samarbeidsavtale mellom Sametinget og samiske kunstnerorganisasjoner ved Samisk Kunstneråd. Inngått 19.08.2004. Karasjok: Sametinget
- Stordahl, V.** (1994). Same i den moderne verden. Endring og kontinuitet i et samisk lokalsamfunn. Karasjok: Davvi Girji O.S